Txillardegi UEUn: ikerketa eta kezken artean, atsedenerako une bat. M. GASKA

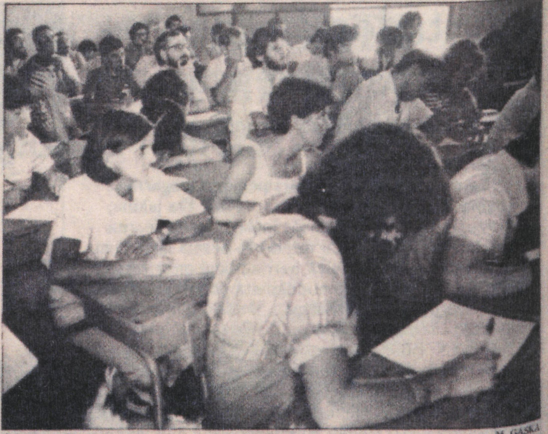

Aurtengo ikasle kopurua benetan altua da. M. GASKA

Txillardegi: "Ez dago garantiarik UEUren babespen instituzionalerako"

Larraonan aurkezten du euskal azentuari buruzko bere tesia

Dialektologiaren arloan taldez talde urte guztian zehar eginiko lana aurkeztuko da aurtengo UEUn, lan horiek batuz liburu bat osatu asmoz. Horrez gainera Txillardegik azentuari buruzko tesia aurkeztuko du. Berak zioenez, eremu honetan lan monografikoen behar handia dago. Bi joera nagusi bereizi daitezke eta bere eritziz mendebaldekoari jarraitu behar gintzaizkioke azentua markatzearen aldekoa agertzen da bestalde Txillardegi. UEUren egungo egoera ikusirik diru languntza eta instituzionalizazioa garrantzitsutzat jotzen ditu autonomia garantiarik balego bederen, baina aitortzen digunez garantia horiekiko mesfidantza du.

UEU (IRUIÑEA)

Atzokoa UEUn linguistikari zuzenduriko eguna izan zen. Sail honetan urtean zehar jende dexente aritu da lanean eta orain lan horren emaitza besterenganatu ahal izango dute. Sail honetan ordea, erdigunea, Jose Luis Alvarez Enparanza "Txillardegi"k euskal azentua gaitzat hartuta aurkeztuko duen tesia izango da. Tesi horren egilearekin hizketaldi bat izan dugu.

—Zein izan da dialektologiaz kurtso honetan zehar egindako lana?

—Txillardegi: Azkueren zazpi euskalkiak oinarritzat harturik zazpi lan talde egitea erabaki genuen. *EUTG*n klaseak ematen daudenen artean pare bat osatu dituzte, zuberera eta hego nafarrera nagusiki aztertzeko. Joseba Gabilondo aritu da erronkarieraren inguruan lanean, Amaia Otxoa eta Gasteizkoek egin dute lapurteraz, bizkaieraz Gotzon Aurrekoetxea arduratu da nagusiki... Dena den gure asmo nagusia hau aurkeztu eta testu bat osatzea litzateke, nahiz oraindik desproportzio bat eta desoreka bat badagoen. Oreka lortu egin beharko da aipaturiko lan bereizi denen artean eta ondoren liburu bat atera. Gure asmoa zentzu honetan Durangoko azokarako prestatzea da azaro alderako edo hor nonbait.

Klaseen antolaketa

—UEUko klaseei buruz zer antolaketa egin duzue?

—Hasera batetan zati bakoitza egin duenak klasean horrek berak azaltzeko asmoa dago euskalki bakoitzari buruzko pare bana klase edo emanaz, baina ez dakit denak emateko aukerarik izango dugun. Horretaz gain nik pentsatua neukan dialektologiari buruzko ibilaldi bat eratzea. Ez dakit ziur; zita ere egina nuen Ulzamako batekin . Iraizozen egina nuen zita hori hain zuzen. Dena den, bidaia hori montatu egin beharko dugu, lehenengo astean goizetik joan eta egun guztiko praktikak egiteko moduan.

—Zeuk zeri buruzko klaseak emateko asmoa duzu?

—Nik neuk Ultzamako hizkerari buruzko klaseak emango ditut. Gainontzeko euskalkiei buruzko klaseak lanak egin dutenetariko bakoitzak aurkeztuko ditu. Batzu luzeagoak izango dira eta besteak laburragoak. Esan dut lehen gerorako oreka bat aurkitu beharko dugula. Adibidez Gabilondok, erronkariera oso zabalki aztertu du. Kontutan izan nolanahi era kurtso osoan egindako lana dela.

—Euskal azentuari buruz arkeztu behar duzun tesiaren zenbait xehetasun jakin nahi genituzke.

—Beno, 594 folio ditu bi aletan banaturik luzetasunari dagokionez. Hemengo aurkezpenaren aurretik Bartzelonan aurkeztu nuen nire tesi hau.

Azentuarekiko 2 joerak

—Joera nagusirik bereizi al daiteke euskal herrian azentuari buruz?

—Bai. Nik diodanez bi joera nagusi bereizi daitezke. Bata Ulzamatik harunzkoa litzateke eta bestea berriz honunzkoa. Esan daiteke halaber bi polo daudela azentuaren eremuan: Bata Nafarroa eta bestea Bizkaia. Nik uste dut garrantzitsua dela benetan azentuari buruz ere lan monografikoei ekitea. Bizkaian zenbait eginak daude, Basterretxearena, Altuberena... baina Gipuzkoan gabezia hori oraindik nabarmenagoa da. Azentuaz lan hauekin batera behar beharrezkoa derizkiot arau finkatu batzu ezartzea. Konturatu bazarete, batasuna egiterakoan, ortografiaren arloan Iparraldeko tradizioari jarraitu gatzaizkio eta zuzena dela uste dut han bait zetzan gure altxor literarioa, morfologiaren arloan berriz gipuzkera eta lapurtera izan dira oinarri. Bizkaia ez da inolako eremutan kontutan hartu eta uste dut arrazoi osoz diotela bizkaitarrek ez ditugula kontutan hartu batasuna egiteko garaian.

—Azentuari buruz zein erizpide orokor aipatuko zenituzke?

—Hasteko, uste dut aipaturiko bi bloke horietatik ez daitekeela inola ere oinarritzat ekialdekoa onartu, beste zenbait gauzaren artean jende gutxik hitzegiten duelako. Mendebaldeko azentua onartuz gero, nire eritziz Bizkaian markatuago eta hobeto dagoela Gipuzkoan baino. Azkenik, kontutan hartu behar genukeen beste faktore bat Gipuzkoa eta Bizkaiako azentua gaztelaniazkoa baino askoz ere leunagoa dela, ez dagoela alderik zentzu horretan.

Proposamen konkretuak

—Zer planteamendutan gauzatuko lirateke erizpide horiek?

—Beharrezkoa da norma esplizitoak ematea. Ni adibidez bat nator Kintana eta Sebero Altuberekin azentua esplizitoki markatzeko gaian, azentu grafikoa erabiltzearen gaian. Lehenengoz, hitz markatu eta hitz normalak bereizi egin beharko lirateke (euskalki guztietan beti hitz berak izaten dira). Gure hizkuntzan sintagma bat delimitatuz gero badirudi normalean azentua bigarren silaban doala. Orduan, hori gertatzen ez den kasuetan, lehenegoan doan hitz markatu horietan hitz horiek azentuz idatziaz joan beharko lukete. Azentu idatzi hori azaltzen ez bada, seinale azentua bigarren silaban doala. Aditzean gauza bera. Badirudi aditz tinkoetan azentua lehenengoan doala eta kasu horretan markatu egin beharko genuke. Baina aipatu dudan honetarako aurretik jakin behar dugu zein diren hitz markatuak zehatz sail bakoitzean: adjetiboenean, aditzenean, sutantiboenean... Ortografiari buruzko nire planteamenduaren ardatza hortik joango litzateke. Dena den ortografiaren arloan sartu aurretik orokorki, zer egin erabaki behar genuke eta bide segurua hartu.

—Laburpen gisa azaldutakoa nola aurkeztuko zenuke?

—Lehen eginiko zatiketaren barne eta azentuaren batasuna lortzeko mendebaldekoa oinarritzat hartzea dela egokiena bera baita zaharrena eta zabalena. Azentuari buruzko arau nagusi bezala zera proposatuko nuke: ortografian azentu moeta bakarra. Gainerantzean haseratik bigarrena eta azkena azentudunak (baldin singularra bada).

Instituzioekiko mesfidantza

—Elkarrizketaren nondik norakoa erabat aldatuz, zer egoeratan ikusten duzu egun UEU?

—Nik uste dut UEUren antzeko beste problematika asko dagoela. UEU eta ikastolen arazoak oso antzekoak dira. Nahi eta nahi ez instituzioetatik babesa eman behar zaie. Leporaino gaude euskararen inguruko ekintzak aurrera atera ahal izateko eskale gisa ibili behar izateaz. Honelako iniziatibak PNVren eskuetan jarriz ez nintzateke batere fidatuko. Mesfidantza sortzen dit orohar PNVren abertzaletasunak, nahiz ongi dakidan horko zenbait pertsonari ez diezaiokedala zuzendu orokorki esana. Bestela, instituzionalizazio bat lortu behar genuke, autonomia gordez eta garantia osoarekin. Eta zer garantia eskaintzen dizute gaur egun aginte autonomikoek edo nafarrokoek?

—Eta Unibertsitate publikoaren babesa aprobetxatzea?

—Badakit dirua lortzea behar beharrezkoa dena. Baina lehenxeago aipatu dudan bezala azken finean dena garantia kontua da. Guz hainbateko mesfidantza bat dugu istituzioekiko. Izan ere, ez bait gaitezke fida! Ikastoletako guraso eta irakasleek Gasteizen hartu duten egurra ez da berriketa hutsa izan.

—Irtenbidea ez duzu beraz hain argia eta laua ikusten?

—Dirua eta balio ofiziala ere apurka apurka lor daitekeela uste dut. Esate baterako Belgikan flamenkoak piskana piskana aurrera egin dute, beste Fakultate paralelo bat eraikiz lana eta denboraren poderioz. Fakultate horrek Bruselasen indar handia lortu du. Urte luzez ihardunaz Flamenkozko Medizina eskola ere eraiki dute. Beraz, nahiz bidea sarri zaila gertatu zenbait tokitan fruitu bat nabarmentzen hasi da iadanik.

Aurrerantzerako urratsak

—Euskara bizi duen egoeratik atera ahal izateko hurrengo urratsak?

—Beno, datorren hilaren 23an larunbata, UEUn bilduko da Euskal Herrian Euskarazen biltzarre nazionala eta ea zer egiten dugun. Dena dela, Konstituzioaren aurkako kanpaina bat montatzeko asmoa daukagu. Argi eta garbi azaldu nahi genuke Konstituzio honek etnozidio batetarantz garamatzala. Sintomatikoak dira adibidez, Ruiz Olabuenagaren deklarazioak... Giroan dagoela uste dut mugitzen ez bagara eta zerbait egiten ez badugu gureak egin duela. Eta hori ez dugu geuk bakarrik esaten, gu bezala markaturik ez dagoen jendea ere ohartu da horretaz.

—Beraz, etorkizuna nahiko beltz ikusten duzu...

—Euskal Telebistan ere berriak erderaz ematen hasiko omen dira. Hori datu bat baino ez da. Denok normalizazioaren atzetik gabiltza, bainan zer esan nahi du normalizazioak horrelako kondizioetan? Nire ustez garbi dago: ez du ezer esan nahi. Euskaltzaleak egon, badaude bai PNVn bai, EEn bai, HBn, baina egia esan hemen ez da aurrerako biderik ikusten.

—UEU amaituko da eta etenak sortu ohi dira edizio batetik bestera artean...

—Helburua eten horiek ez sortzea litzateke hain zuzen. Aurtengo esperientzia oso interesgarritzat jotzen dut gure arlokoa bederen. Urte osoko jarraipena lortu digula uste dut. Linguistika sailekoak bederen urte guztirako programazio bat egin genuen eta saiatu gara hori aurrera behar bezala eramaten.

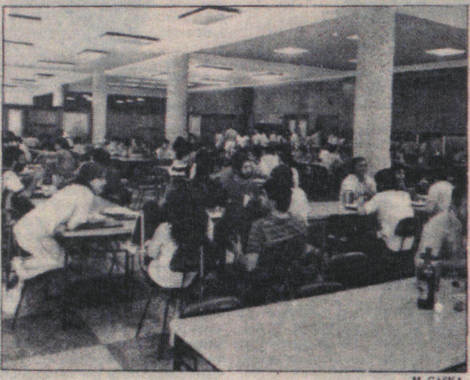

Bazkal orduan, patxada eta algara giroa Larraonan. M. GASKA